

gansí informe que figuren a la boca dels nens de mames per entretenir-los; i els pediatres m'asseguren que ha tingut èxit, i que ara es diu generalment; en francès en diuen *sucette*, i amb variants paral·leles en el gc. comenger, si bé formades a base del verb oc. que vol dir 'xucclar': *čüké* a Batmala, Melles etc., *šükéto* molt estès pel domini gascó (ALGc iv, 1487). *Xumet* 'xim-ple'. En *Xumeta*.

CPT.: *Xum-xum*.

1 A propòsit serà bo de tenir en compte l'ús d'*alsu-* 10
mar 'ensumar' que fa StVicentF: «axí com lo ca
alsuman [gerundi, o err. per *alsuma*?] los camins ---
axí nosaltres devem *alsumar* los camins de J. Christ»
cita del ms. 276 dels *Sermons*, en el vocab. de
Schib. — 2 El grupet format pels mots afectius *xu-* 15
maima, *xumaia*, *xumaina*, *xumaca* (aquesta variant
sense altra garantia que la mestra de Llofriú, *AlcM*)
té tot l'aire de creació expressiva; el primer que re-
collí un d'aquests termes és Lab. (1840-88, no seguit
per ningú), remetent a *sindèresis* ('judici, discerni-
ment'); DAG: «*xumaya* (prov. Girona): lluc, dis-
creció, enteniment; ex. *que en tens poca de xu-*
maia! / gana, ganes (?); ex.: *si tinguessis xumaia de*
treballar!». Ni de l'una cosa ni l'altra en sé altra
notícia, però m'afirmen que el que alguns diuen, a 25
StPolM, *es tenir xumaina* per 'tenir pesquis' (1985);
i *AlcM* diu que aquesta 3.ª variant la hi han indica-
da de Pineda i de Canet. Jo mai no he sentit cap de
les quatre variants (val a dir que en aquest terreny
no sóc dels qui han fet més observacions). Tot plegat 30
sembla clarament una creació elemental amb su-
fixació una mica capritxosa, i amb la idea de la vida
intellectual incipient de l'infant que xuma o mama,
o com a antifrasi de l'home que xuma una mica
massa i es creu pensar-se les tòtes, o alguna altra de 35
les amples i vagues possibilitats evocatives de *xum!*
La variant *xumaina* sembla deguda a una alteració
de *xumaima* per confusió amb el terme nàutic XU-
MAINA (d'altra etimologia), comprensible en aquei-
xos tres pobles de pescadors. I no vull callar que 40
si aquest *xumaima* fos la base de tot i en tinguéssim
alguna garantia lèxica més antiga i ferma, faria pen-
sar, per la seva estructura, en un diminutiu aràbic,
com cast. SOPAIPA, del mossàr. *soppa* ('SOPA'), i
com els normals i innombrables diminutius aràbics 45
de les normals arrels triliteres. Val a dir que, ultra
aquella base estructural, no hi mancaria base lèxi-
cal, amb una vaga possibilitat semàntica, car l'arrel
šamm significa 'olorar', 'tenir flaire' (*RMa.*, 126,
500; *PAlc.*, 325.14, 17; Beaussier, 539a), amb molts
derivats i bastantes dades magrebines (en Dozy,
Suppl., 784): en dos passatges de les Mil-i-Una Nits,
les formes verbals *šamm* i *tašamm* signifiquen «cher-
cher à apprendre des nouvelles». Pertot està docu-
mentat l'abstracte *šamm* «odorat, odeur, parfum» 50
(«geruch» ja a l'Iraq, S. x, Dieterici, 85b) etc., el
diminutiu del qual seria *šumäim*; fins i tot hi ha un
femení *šamma* (Dozy, Beaussier) amb sentits secundaris
(«prise de tabac; rencontre, embrassement»),
el diminutiu del qual seria *šumäima*: ni l'un ni l'al-

tre d'aquests diminutius no els veig documentats,
però és bastant indiferent, perquè és d'un tipus de
mots que qualsevol aràbifon pot formar, i acostu-
men a fer-ho, en qualsevol moment; tampoc el fet
que de *šumäim(a)* esperariem un resultat català
-eima (no gaire -aima) seria objecció gaire forta. Però
tot plegat resta vague; i també, en principi, un
arabisme antic per a un grup de mots d'aquest sen-
tit, d'aquesta geografia, i d'aquest sector social i
ideal de la llengua, ens ha d'inspirar un gran excep-
ticisme.

Xumba, *figa* ~, del castellà *higuera* CHUMBA
(DCEC/DECH). Poc estès en cat.: *AlcM* diu que a
Gandesa i Baix Ebre; jo només he sentit «la palera
de figures *čumbes*» en el poble fronterer Sumacàrcer
(1962).

DERIV.: *Xumbera*.

Xumbar, V. *xumar* *Xumec*, *xumeco*, V. *xumar*
Xumeneia, V. *xemeneia* *Xumenço*, *xumencer*, V. *xú-*
menes

+XUMENES, 'platets de les bandes de música' a
Móra d'Ebre (Bladé, *Toponímia de Benissanet*, 152).
Probablement aràbic. Sembla tractar-se del dual de
l'ar. medieval *šam* 'bronze': en àrab clàssic *aš-šumāni*
'els dos bronzes', que en àrab vulgar es pronuncia *aš-*
šumān, accentuat *aš-šumēn* segons la norma tan este-
sa en hispano-àrab. El mot no correspon a cap arrel de
l'àrab clàssic o semític, però Dozy, *Suppl.* i, 806b, d'a-
cord amb Lane, troba *šim* en dos passatges de les *Mil-*
i-una Nits: en un amb el sentit de 'bronze' i a l'altre
'bois de frêne dont on fait des petits bâtons, avec les-
quels on conduit les ânes».

També hi ha un substantiu i verb *š-w-m*, registrats
en el gloss. de Leyden i en el *Vocab.* del nostre *RMa.*:
que en aquell tradueix 'maldat' («malitia, crudelitas,
nequitia»), i en aquest apareix com a glossa dels ll. *in-*
felicitas, *augurium* i *infortunatus*, pp. 127b, 263, 428
i 450: en el darrer vocalitzat *šim* i *šaym* i també con-
jugat com a verb; el dicc. algerià de Beaussier (551a)
registra un adjectiu *š-w-m-y* (a vocalitzar probablement
šūmi), traduït «mauvais, difficile (homme); de mau-
vais augure, funeste». ¿Potser, doncs, en l'origen, fo-
ren uns platerets de bronze acompanyant una marxa
fúnebre?

DERIV.: Potser deriva d'aquí un mot valencià cone-
gut (no registrat en l'*AlcM*) *xumencer* 'bromista', 'pla-
ga', 'escarafallós': que podria ser un antic derivat **xu-*
mener, alterat per encreuament amb el sinònim *roman-*
cer. El registrà primer Escrig (amb la seva mala grafia
ju- per *ču-*): *ajumencer*, -era: carantoñero o zalamero;
gestero, el que tiene el hábito o costúmbre de hacer
gestos» (1851), i el DAG. «*xumencer* (Val.): hacer den-
gues, estar de bromas. La semblança amb l'argentí
chimento 'xafarderia', *chimentar* 'xafardejar' (sembla
tractar-se de reducció de **chismentar*, combinació de
chismear i *comentar*) és vaga en significat i per la for-
ma, i es deu tractar d'una mera i imperfectíssima coin-